

HAFTALIK GAZETE

Öz: Basın yayın hayatı bir devrin siyasi ve sosyal yapısına tanıklık etmesi bakımından önemlidir. II. Meşrutiyet'in sonlarına doğru, Millî Edebiyat fikrinin edebiyat camiasında kendini iyice hissettirdiği sıralarda, isminden de anlaşılacağı üzere yedi günde bir yayımlanan *Haftalık Gazete*, mevcudiyetini sadece sekiz ay devam ettirebilmiştir (27 Haziran 1918-30 Ocak 1919). Varlık gösterdiği süre boyunca gazetenin her sayısında edebî eserlere yer verilmiştir. 1911 senesinde yayımlanan Yeni Lisan makalesinin yarattığı etkiden sonra Fecr-i Âti edebî zümresinin "Sanat sanat içindir." düsturunun aksine başlayan dilde sadeleşme, halk edebiyatı kaynaklarına yönelme ve pek çok alanda olduğu gibi sanatta da millîleşmeyi arzulayan bir zihniyet değişimi yaşanmıştır. Bu değişim aşamasında hemen hemen her edebî türden eserin bulunduğu *Haftalık Gazete*'de eski ve yeni bir aradadır. Bu sebepten *Haftalık Gazete*'nin edebî alanda net bir çizgisi vardır demek biraz zordur. Yine de bir tercih yapmak zorunda kalınırsa inceleme sırasında karşılaşılan bazı açıklamalar, fikir yazıları, bizlere gazetenin genel yaklaşımının Millî Edebiyat çizgisine daha yakın olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Haftalık Gazete*, II. Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı, Fecr-i Âti, Millî Edebiyat.

Haftalık Gazete

Abstract: Press is important in terms of witnessing the political and social structure of an era. Towards the end of the Constitutional Monarchy II, when the idea of National Literature became a part of the literary community, the *Haftalık Gazete* (*Weekly Newspaper*), publishing every seven days as its name suggests, was able to survive for only eight months. (June 27, 1918- January 30, 1919) During its career, it included literary works in all of its issues. After the impact created by the Yeni Lisan article published in 1911, as many other fields were experienced, simplification in language, a tendency toward folk literature sources and a change of mentality desiring nationalization in art emerged as opposed to the idea of Fecr-i Ati 'Art for art's sake'. During this change, the old and the new was together in the *Haftalık Gazete* (*Weekly Newspaper*) where almost all literary works could be found. Therefore, it is difficult to say that the *Haftalık Gazete* (*Weekly Newspaper*) had a clear vision in the literary field. However, if we have to make a choice, some of the statements and articles we encountered during our analysis show us that the general approach of the newspaper was closer to the National Literature.

Keywords: *Haftalık Gazete*, Constitutional Monarchy II, World War I, Fecr-i Ati, National Literature.

Giriş

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
50. SAYI / VOLUME
2021-GÜZ / AUTUMN

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Öğr. Gör. Esra TOPÇU

Başkent Üni.
Türkçe Eğitimi Uygulama ve
Araştırma Mer. (BÜTEM)

etopcu@baskent.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2418-1294

Gönderim Tarihi

Received
02.03.2021

Kabul Tarihi

Accepted
22.10.2021

Atf

Citation

Topçu, Esra. "Haftalık Gazete."
Türk Lük Bilimi Araştırmaları, no.
50, 2021, ss. 165-184.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

İnsanlığın en önemli keşiflerinden olan yazı, asırlarca bize sonsuz kaynaklar sunmuş, tarihe tanıklık etmemizi sağlamıştır. Bu tanıklıkta hiç şüphe yoktur ki süreli yayınlar, bizler için en iyi rehberlerden biri olmuştur. Devirlerin zihniyetlerinin yazıyla buluştuğu bu kaynaklar pek çok araştırmada olduğu gibi edebiyat araştırmaları için de birer hazine mahiyetindedir.

II. Meşrutiyet Devri Türk basın hayatı açısından önemlidir. 23 Temmuz 1908 tarihinde ilan edilen ve cumhuriyetin ilanına kadar devam eden bu süreçte sansürün kaldırılması, çok partili demokratik hayata geçilmesi gibi faktörler basında da kendisini hissettirmiştir. Özellikle sansürün kaldırılması ile oluşan hürriyet havası içinde birçok gazete ve dergi yayımlanmış, yazarlar görüşlerini açıklama imkânı bulmuştur. Adeta hiçbir kısıtlayıcı etken olmayan bu dönem bir yıl sürmüştür. 1909'da çıkarılan Basın Kanunu ile gazete ve dergi yayımlanması belli bir düzene koyulmuştur. 1913 yılına gelindiğinde ise bu dergi ve gazete bolluğunun düşüşe geçtiği görülmüştür (Polat, *Rübab Mecmuası* 19). I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ortaya çıkan zorluklar da ilerleyen zamanlarda bu düşüşü artırmıştır denilebilir.

Yaşanan bu düşüşün ve savaş zamanlarının ortasında, Millî Edebiyat cereyanının hâkim olduğu bir süreçte hayat bulan *Haftalık Gazete*, 1918 yılının ortalarında yayın hayatındaki yerini almıştır. Bu çalışmada, *Haftalık Gazete*'nin tanıtıcı şekil bilgileri verilmiş, daha sonra yönetim kadrosuna, yazar kadrosuna, muhtevasına ve edebî faaliyetlerine temas edilerek gazetenin Türk basın ve kültür hayatındaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Şekil Bilgileri:

Haftalık Gazete'nin ilk sayısı 27 Haziran 1918/1334 tarihinde çıkarılmıştır. 31 numaralı son sayısı ise 30 Ocak 1919/1335 tarihini taşımaktadır. Gazetenin yayın hayatından neden çekildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat özellikle son sayılarda birçok yazıya sansür uygulanması gazetenin siyasi sebeplerden dolayı kapatıldığına işaret ediyor olabilir.

Gazetede Hicri, Rumi ve Miladi olmak üzere üç takvim de kullanılmıştır. Başlık altında bulunan 1336 sayısı Hicri, 1334 sayısı Rumi ve 1918 sayısı Miladi yılı karşılamaktadır. *Haftalık Gazete* 8 ay, 3 günlük bir ömre sahiptir. Adından da anlaşılacağı gibi yedi günde bir çıkarılan *Haftalık Gazete*'nin bazı sayılarında ise bu yayımlanma süresi değişiklik göstermiştir. Gazetenin 8. sayısı 7. sayıdan iki gün sonra, 9. sayısı 8. sayıdan 10 gün sonra, 20. sayısı 19. sayıdan 8 gün sonra, 21. sayısı 20. sayıdan 6 gün sonra ve son olarak 26. sayısı 25. sayıdan 14 gün sonra yayımlanmıştır.

Haftada bir defa 12 sayfa olarak yayımlanan gazete, 21. sayıdan 25. sayıya kadar 8 sayfa olarak yayımlanmıştır. Gazete, 21. sayının 6. sayfasında “Kâğıt fıkdanı sebebiyle bu nüshamız sekiz sahife olarak neşredilmiştir.” açıklamasını yaparak okurlarına durumu izah etmiştir.

Gazetenin başlığı *Haftalık Gazete*’dir. 31 sayı boyunca başlık klişesi değişmemiştir. Başlığın sağ ve sol taraflarında manşet haberler dikkörtgen kutular içinde verilmiştir. Başlık altı yazısında gazete kendisini “Siyasi, içtimai, edebî ve musavver” olarak tanıtmıştır. Başlık ve başlık altı yazısının altında, iki çizgi arasındaki satırda, gazetenin senesi, adedi, idarehanesi ve tarihi verilmiştir. 27. sayıdan itibaren idarehanenin adresi kaldırılmış ve başlık altı yazısı daha önce idarehane adresinin olduğu yere yazılmıştır. Ayrıca 27. sayıya kadar kendisini musavver olarak da tanıtan gazeteden bu ibare çıkarılmış, yerine ahlaki ibaresi konulmuştur: “Siyasi, içtimai, edebî, ahlaki olup perşembe günleri intişar olunur.”

Haftalık Gazete’nin ikinci sayı kapakı

Haftalık Gazete üç sütundan oluşmaktadır. Belli bir yazı düzeni olan gazetede, makaleler, haberler, edebî yazılar, şiirler, vb. belirli başlıklar altında verilmektedir. Siyasiyat Tezkiresi, Hafta Muhtırası, İhtisat ve Mütalaat, Sulh Etrafında, Fikirler Muharebesi, İlim ve Sanat, Hadisat ve Matbuat, Afakiyat, Haftalık Gazetenin Hasbihâli, Dâhilî Hayatımız, Ticaret Piyasası, Borsa Haberleri, İlanat ve Haftalık Gazetenin Abone ve İlan Şartları bu başlıklardan en çok öne çıkanlardır. Gazetenin 12. sayının 7.

sayfasındaki sütununa Ecnebi Neşriyatı başlığı eklenmiştir. Gazete eklediği bu yeni başlığın içeriğini şu sözlerle açıklamıştır: “Bu nüshamızdan itibaren bu umumi serlevha altında bir sütun-ı mahsus açıyoruz; dost, düşman ve bitaraf matbuatın en mühim mesaile ait şayanı dikkat makaleleri harfiyen tercüme edilip bu kısma derç olunacaktır.”

Abone ve ilan şartlarının verildiği sütunda gazetenin, yurt dışında da yayımlandığını görülmektedir. Fiyatı yurt içi ve yurtdışı olarak belirlenmiştir. Gazetenin sahibi daha çok coğrafyacı kimliği ile ön plana çıkan Faik Sabri [Duran]'dır. Bunun yanında gazetenin idarehanesi ve posta adresi de bu bölümde belirtilmiştir. Gazetenin abone ve ilan şartları ile adresi şöyledir:

Abone Şartları:

Nüshası 5 kuruştur.

Osmanlı memleketleri için:

Seneliği 250 kuruş

Altı aylığı 135 kuruş

Ecnebi memleketleri için:

Seneliği 50 mark

Altı aylığı 26 mark

İlan şartları:

Mahiyetine göre eshabı ile kararlaştırılır.

Posta adresi:

Yeni postahane, posta kutusu numara: 440

Sahib-i imtiyaz ve müdür-i mes'ul: Faik Sabri [Duran]

İSTANBUL - EVKAF MATBÂSI

Yönetim Kadrosu:

Haftalık Gazete'nin imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Faik Sabri [Duran]'dır. Gazetenin başyazarı bilinmemektedir. Başmakaleler *Haftalık Gazete* imzası ile yayımlanmıştır. Bazı sayılarda ise makalenin altında Mehmet Ata imzası bulunmaktadır.

Bu isimlerden Faik Sabri [Duran] (1882/7 Mayıs 1943) daha çok coğrafyacı kimliği ile tanınmaktadır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü ve Türkiye Coğrafya Kurumunun kurucularından olan Duran, 1901'den 1906'ya kadar İstanbul'da çıkan çeşitli gazete ve dergilerde çalıştıktan sonra 1906'da istibdadın baskısı nedeniyle Paris'e kaçmıştır. 1908'de Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle yurda dönen Faik Sabri, 1909'da Maarif Nezaretinin açtığı sınavı kazanarak bir kez daha Paris'e gitmiş ve Sorbon Üniversitesinde coğrafya eğitimi almıştır. Bir yandan eğitimine devam ederken bir yandan da Avrupa'da birçok yere seyahat et-

miş ve izlenimlerini yazarak Avrupa Mektupları başlığı altında *Şehbal* dergisiyle, *İkdam* gazetesine göndermiştir. Yazdığı kitaplar ve hazırladığı *Hayat* ansiklopedisi ile ilim dünyamıza katkı sağlamıştır <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/faik-sabri-duran> (Erişim: 21.12.2020).

21 Kasım, 28 Kasım, 12 Aralık 1918/1334 ve 9 Ocak, 23 Ocak 1915/1335 tarihli baş makalelerde imzası olan Mehmet Ata'nın 1882-1933 yılları arasında yaşamış olan ve daha çok Ürgüp, Karaağaç, Karaman Kaymakamlıkları, Sivas Vilayeti Mektupçuluğu, Maraş Mutasarrıflığı, TBMM Niğde Mebusu gibi siyasi vazifeleri ile ön plana çıkan Mehmet Ata Bey (Dalan 2018:2) olma ihtimali yüksektir. Yazarın Siyasiyat Tezkiresi sütununda yazmış olduğu yazıların içeriği ve 28 Kasım 1918 tarihli gazetede Yusuf Remzi'nin Mehmet Ata Bey'in *İkdam* gazetesinde yayımlanan makalesinden ilham alarak *Haftalık Gazete*'de bir yazı yazmış olması bu fikri destekler niteliktedir.

Yazar Kadrosu:

Haftalık Gazete yazar kadrosu bakımından zengindir. Yerli ve yabancı yazarların yazılarına yer verilen gazetede yazarların bazıları isimlerinin tamamını kullanmış, bazıları sadece rumuz ile yetinmiş ve bazıları da müstear isim kullanmıştır. Gazetede bulunan yüzün üzerindeki yazı ise imzasızdır. Ayrıca gazetenin *Haftalık Gazete* imzasıyla yayınladığı yazılar da bulunmaktadır ki bu yazıların çoğu gazetenin her sayısının birinci sayfasındaki Siyasiyat Tezkiresi sütunundadır. Gazetede kadın yazarlara da yer verilmiştir. Yazarların isimleri yerli yazarlar, yabancı yazarlar, rumuz ve müstear isimler başlıkları altında tablolaştırılmıştır.¹

YERLİ YAZARLAR	YABACI YAZARLAR	RUMUZ VE MÜSTEAR İSİMLER
Abdullah Cevdet [Doktor]	Daven Mccasy	Abdulkaki El- Mevlevi
Ali Haydar [Emir Alpogut]	Doktor Obset	A (Elif). M.
Ali Kâmi [Akyüz]	Edouard Barette	A(Elif). Fahri [Ahmed Fahri]
Avram Galanti [Bodrumlu] (4 Ocak 1873- 8 Ağustos 1961), Yahudi asıllı Türk eğitimci, siyaset adamı ve Türk milliyetçisidir. Geniş bilgi için bkz: https://islamansiklopedisi.org.tr/galanti-avram , (Erişim: 01.03.2021).	Fetali Han Hoyski (7 Aralık 1875-19 Haziran 1920), Avukat, Rus İmparatorluğu Devlet Meclisi üyesi ve daha sonra 1918'de kurulan bağımsız Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin ilk başbakanıdır. Geniş bilgi için bkz: Mustafaev 2008.	A.(Elif) H. / A(Elif). Hikmet [İsmail Hikmet Ertaylan]
Cemil Bülent	Gabriel Hannoto	A (Elif). Hasib
Cemil Süleyman [Alyanakoğlu]	George Hanson	A (Elif). Münir

¹ İsminin çok duyulmadığı düşünülen yazarların bir kısmı hakkında Edebî Faaliyetler bölümünde bilgi verilmeye çalışılmış, kimlik bilgileri kesinleştirebilen bir kısmı içinse, ana malzemenin dışında kalması sebebiyle yalnızca açıklama yapılması uygun görülmüştür.

Emin Ali [Çavlı]	Leon Troçki (7 Kasım 1879 – 21 Ağustos 1940), 1917 Rus Devrimi, Sovyetler Birliği'nin kurulması ve alt yapısının oluşturulmasındaki önemli isimlerden biridir. Geniş bilgi için bkz: https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/trockilev-leon-trotsky-1879-1940/ , (Erişim: 05.06.2021).	Babadağlı
Fuat Hulûsi [Demirelli]	Zolf (Hariciye Nâzırı)	M. A(Elif)
H. Zafer Musa		M. Rüştü [Mehmet Rüştü]
Lütfiye Halit		Mahmut
Mahmud Mesud		R. H(Hi).
Mediha Muzafer		S(Sad). R.
Mehmet Ali		S(Sin). S(sad).
Mehmet Arif		Seyyah
Mehmet Ata		Sünühî
Mehmet Başhampa Mehmet Başhampa, Teşkilat-ı Mahsusa üyesidir. Geniş bilgi için bkz: Yüksel 127.		Salih
Mehmet Vahdettin		Şevket
Melahat Hüsamettin		T. H(Ha).
Mihriban		Y. M.
Mithat Cemal [Kuntay]		Y. R. [Yusuf Remzi]
Münir Süleyman [Çapanoğlu]		Zenun [Ziyetullah Nuşirevan] Rusya Türklerinden olan ve I. Dünya Savaşı öncesinde İstanbul'a gelip Dârülfünûn'da öğrenim gören Ziyetullah Nuşirevan, Mayıs 1916'da İstanbul'da kurulan Rusya'da Sâkin Türk Tatarlarının Haklarını Müdafaa Cemiyeti'nin yöneticilerindendir ve Türk Yurdu dergisinin yazarları arasındadır. Geniş bilgi için bkz: Akçam 10.
Necati Salim		
Osman Behçet		
Osman Nuri [Özpay] (1878-7 Aralık 1935), Hukukçu, Hudâvendigâr Vilâyeti Davavekilleri Cemiyeti (Bursa Barosu'nun öncü örgütü) kurucu başkanı, Bursa'da Kuvâ-yi Milliye'nin önderlerinden, Sivas Kongresi delegesi ve milletvekili. Geniş bilgi için bkz. http://bgc.org.tr/ansiklopedi/ozpay-osman-nuri.html , (Erişim: 01.03.2021).		
Reşat Nuri [Güntekin]		
Reşid Süreyya [Gürsey]		
Rumbeyoğlu Fahrettin [Fahreddin Reşad Bey] (1867-1943), Devlet adamı, Petersburg Büyükelçisi (1914). Geniş bilgi için bkz: Çakmak 1-27.		
Sadrazam Tevfik [Ahmet Tevfik Okday] (11 Şubat 1845-8 Ekim 1936), Osmanlı devlet adamı ve son Osmanlı sadrazamıdır. Geniş bilgi için bkz. https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-tevfik-pasa , (Erişim: 01.03.2021).		
Sebahat Hüsamettin		
Şükûfe Nihal [Başar]		

Tevfik Fikret		
Yusuf Remzi		

Muhtevası:

Birinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında yayımlanan *Haftalık Gazete*'nin muhtevasını daha çok siyasi haberler oluşturmaktadır. Yurt içinden ve yurt dışından güncel haberlerin ağırlıklı olduğu *Haftalık Gazete*'de yine güncel meselelerle ilgili makaleler ve tenkit yazıları da bulunmaktadır. Gazetede ki siyasi konulardan öne çıkanları şu şekilde sıralayabiliriz:

Birinci Dünya Savaşı'nın gidişatı
Edirne- Meriç meselesi
Barışa yönelik gelişmeler
Wilson İlkeleri
Önemli yabancı devlet adamlarının beyanatları
Bolşevik Rusya'nın durumu
Şimalî Kafkasya ve petroler
Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu kritik dönem
Barış için yapılan antlaşmalar (Brest Litovsk, Mondros Mütarekesi vb.)
Türkçülük, Osmanlıcılık, İslamcılık fikirleri
Framasonluk vb.

Gazetenin edebî muhtevası İlim ve Sanat sütunu başta olmak üzere Küçük Hikâyeler, Harp İhtisasları, Şathiyyat, Fikir Muharebesi sütunlarında yer almıştır. Bu sütunlarda hikâye, şiir, şiir/operet, tiyatro ve edebiyatla alakalı makaleler bulunmaktadır. Gazetede bulunan bir başka sütun ise biyografilerdir. Raspoutine, George Clemenceau, Cleopatra ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin biyografilerine gazetede yer verilmiştir. Bunlardan başka sohbet tarzında *Haftalık Gazete*'nin genel durum değerlendirmesi yaptığı *Haftalık Gazete*'nin Hasbihâli sütununda ayrıca dönemin önemli yerli ve yabancı devlet adamlarıyla yapılan röportajlar bulunmaktadır.

Haftalık Gazete'de ilan ve reklamlara da yer verilmiştir. Hemen hemen bütün sayılarında İlanat sütununu görmek mümkündür. Tek başlık altında toplanan bu ilanlar ilan ve reklam olmak üzere iki alt başlığa ayrılarak incelenmiştir:

Reklam başlığı altına arsa tanıtımları, eczane adresleri, muayenehane reklamları, ilan vermek isteyenler için kiralık sütun reklamları ile *Haftalık Gazete*'nin abone ve ilan şartları vardır.

İlan başlığı altında ise kitap ve dergilere ait tanıtım yazıları ile tebrik ve kutlamalar bulunmaktadır. O dönemde yayımlanan ve gazetede tanıtımı yapılan kitap ve mecmualarından bazıları şunlardır:

Âşık Garip
 Halk Kütüphanesinin Kıymetli Neşriyatı: *Türk Kadını, Talebe Defteri, Çocuk Dünyası, Şarkın Sultanları*
Rehber-i Hayat
Tahlilî ve Tetkiki Tarih-i İslam ve Tarih-i Edyan
Evkaf Nezaretinin Tarihçe-i Teşkilatı
Turuk ve Mezâhib-i İslamiye Tarihi
Süleyman Paşazade Sâmî Beyin Külliyyat-ı Âsârı
Dünkü Bugünkü Yarınki Kadın
Kadınlar Dünyası
Bahçıvan Mecmuası, vb.

Haftalık Gazete'de fotoğraflar, karikatürler ve haritalar olmak üzere görsel malzemeler de bulunmaktadır. Fotoğraflar çoğunlukla yerli ve yabancı devlet adamlarına aittir. Karikatürlerde ise Rus memurlar ironik bir şekilde tasvir edilmiştir. Haritalar kısmında ise Cenubi Kafkasya'da yeni kurulmuş olan hükümetler, coğrafi ve etnografi haritalar, Kars, Ardahan ve Batum'un da içinde bulunduğu Ermeni Heyet-i Murahhaslarının Cevapnamesi'ne ait harita, on senede İstanbul'da yanan yerlerin haritası ve Mehmet Ali'nin *Cihan Açlığı* yazısına ait; açlık sınırı, yarı açlık sınırı gibi alanların belirtildiği haritalar bulunmaktadır.

Gazetede bulunan yazıların türlerine göre toplamı aşağıda verilmiştir:

GAZETEDEKİ YAZI VE GÖRSELLERİN TÜRÜ	TOPLAM SAYISI
Biyografi	5
Deneme	6
Fıkra	1
Fotoğraf	49
Haber	97
Haber/Yorum	90
Harita	5
Hikâye	5
Karikatür	3
Makale	143
Makale/Röportaj	1
Makale/Tenkrit	1
Mektup	2
Roman Tefrikası	1
Röportaj	5
Sohbet	11
Şarkı	2
Siir	24
Siir/Operet	1
Tenkidi Makale	4
Tenkrit	3
Tiyatro (Tefrika)	1

Edebî Faaliyetler:

Haftalık Gazete, sekiz aylık yayın hayatında edebî türlere yer vermeyi ihmal etmemiştir. Yukarıda paylaştığımız tabloyu incelediğimizde edebî türler içerisinde şiir (24) türünün öne çıktığını görmekteyiz. Ayrıca şarkı (2) ve şiir/operet (2) türlerini de şiir grubuna dâhil edebiliriz. Şiirin hemen ardından gazetede hikâye (5) ve roman tefrikasını (1) görmek mümkündür. Bunların yanı sıra manzum yazılmış bir tiyatro tefrikası, tenkidî makaleler, deneme yazıları, biyografiler de edebî faaliyetleri destekleyici türden gazetede bulunan yazılardır.

Haftalık Gazete, yayın hayatına başladığı sırada *Genç Kalemler* dergisinde Yeni Lisan makalesinin yayımlanmasının üzerinden yedi yıl geçmiş, Millî Edebiyat düşüncesi iyiden iyiye edebiyatta kendini hissettirmeye başlamış ve Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına yaklaşıldığı bu dönemde savaşın tezahürleri edebî eserlerdeki yerini almıştı. Bunlarla beraber, eskisi kadar olmasa da Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti şiir estetiği hâlâ bazı şairlerin şiirlerinde kendini göstermekte, divan şiiri tarzında eserlere de rastlanmaktaydı.

Servet-i Fünûn tarz ve üslubu ile yazdığı şiirlerle *Haftalık Gazete*'de yer alan isimlerden ilki Şükûfe Nihal [Başar]'dır. İlk dönem şiirlerinde Tevfik Fikret'in genç şair üzerinde derin bir tesiri vardır. Bu öyle bir tesirdir ki şaire göre "Rûbab'ın bir beyiti dört kitaba bedeldir" [Şükûfe Nihal 1935: 37, (Arslan, 1995: 34'ten)]. *Haftalık Gazete*'deki şiirlerinden birisi Uzletin (S: 21, s. 6)² başlığı altında "Tevfik Bey Merhuma" ithafıyla yayımlanmıştır. Tevfik Fikret'in kabrini ziyaret ettikten sonra hissettiklerini anlattığı şiirin ilk kıtası şöyledir:

*Yâdın dilimizde, elemin gözlerimizde;
Geldik heyecanlarla ademgâhına biz de...
Yorgun ve ağır çıktık uzun, gamlı yokuştan;
Sorduk seni evvel şu hazin nağmeli kuştan:
Bigâne ötüşlerle cevap verdi, çekildi;
Gördük ki senin yâdına âgâh değildi.*

Gazetede Şükûfe Nihal'e ait 5 adet şiir bulunmaktadır. Şairin mısralarına hayat veren kelimeler, terkipler, işlediği konular ve üslup Edebiyât-ı Cedîde şiirine uygun ve daha önce de belirttiğimiz gibi özellikle Fikret etkisindedir. Aruz vezni ile yazılan bu şiirlerden dördü 1334/1918, bir tanesi 1329/1913 tarihini taşımaktadır. Bu şiirlerin içinde en sade üslupla

---

² *Haftalık Gazete*'nin atıfta bulunulan sayılarını belirtmek için "S", sayfa numaralarını belirtmek için ise "s" harfi kullanılmıştır.

yazılmış olanı şairin annesine ithaf etmiş olduğu “Sustum” (S: 22, s. 3) şiiridir:

*Odamin gamlı uzletinde bugün
Ağlıyorken hayatıma küskün
Eski bir hatırayla sustum da
Hep çocukluk uyandı yâdında.
On yıl evveldi; tıpkı bir kelebek
Gibi cevval ve şendim... Eğlenmek
En büyük derdim, en büyük emelim;
Gülmeyen bir hayata muğberdim.*

1919 yılında Şükûfe Nihal, *Yıldızlar ve Gölgeler* isimli şiir kitabını çıkarmıştır. *Haftalık Gazete*'de yayımlanan şiirlerinin de içinde olduğu bu kitapta bazı şiirlerin başlıklarının değiştiği görülmektedir. Gazetede “Şam” başlığı ile yayımlanan şiir “Hurafe”, “Tesir” başlığı altında yayımlanan şiir “Muazzez Vatanım İstanbul'a”, “Uzletin” başlığı altında yayımlanan şiir de “Hicran” başlığı ile kitaptaki yerini almıştır.

Gazetede ismine rastladığımız bir diğer şair Tefvik Fikret'tir. Haziran 1912'de Tefvik Fikret'in kaleminde İttihat ve Terakki yönetimini yerdiği Hân-ı Yağma şiiri can bulurken, Osmanlı Devleti art arda savaşlarda ağır darbeler almış, Meclis-i Mebusan, İttihat ve Terakki tarafından kapatılmıştı. Şiirin yazılmasından altı yıl sonra, 8 Kasım 1918'de, “Han-ı Yağma” (S: 20, s. 10) bir kez daha okurlarla buluşmuştu:

*Yiyin efendiler yiyin, bu han-ı iştiha sizin,
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yiyin!*

Tabii bu şiir tesadüfen *Haftalık Gazete*'nin sütunlarında yer almamıştır. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi, 8 Kasım 1918'de Ahmet İzzet Paşa'nın kabinesiyle birlikte istifa etmesi gibi yaşanan siyasi olaylara bir tepki olması bakımından Han-ı Yağma şiirinin özellikle tercih edildiği düşünülmektedir.

Gazetede Fecr-i Âti Edebî Beyannamesi'nde imzası olan Mehmet Rüştü'ye ve Şehabettin Süleyman'ın tesiri ile Fecr-i Âti şairlerinin izinden giden Osman Behçet'e ait şiirleri görmek mümkündür.

Mehmet Rüştü'nün “Bir dakikam geçmiyor yâd u hayâlinden uzak” mısraı ile başlayan “Terennüm” (S: 16, s. 8) şiiri, Osman Behçet'in “Dışarıda fırtınalar kükrüyor, deniz coşmuş” mısraı ile başlayan ve dört bölümden oluşan “Hicran Sahneleri” (S: 27-30, s. 7, 7, 8, 5) şiiri Fecr-i Âti şiirinin tabiattan beslenerek, marazi bir hassasiyetle meydana getirdiği duygu dünyasını yansıtmaktadır.

Gazetede dikkat çeken şiiirlerden birkaçı da A. Hasib imzası ile yazılmış olanlardır. Kullanılan vezinler, terkipler ve mazmunlar gibi öğeler bakımından değerlendirildiğinde şiiirlerin klasik divan şiiiri geleneğine yakın bir anlayışla yazıldığı görülmektedir. Zaten yazar da şiiir başlıklarında “gazel”i tercih etmiştir: “Bu da Böyle Bir Gazel” (S: 29, s. 8), “Buna da Gazel Diyelim” (S: 30, s. 5) ve “Vadi-i Gazel” (S 31, s. 5). “Buna da Gazel Diyelim” şiiirinin ilk beyitleri şöyledir:

*Hep sitemler yağdırırsın dide-i gammazından
Zevk alırsın merhametsiz işvelerden, nazlardan*

*Durmuyor bir dalda bir an her gönülle oynuyor
Sevgilim aşkın da elan bıkmamış pervazdan*

Abdülbâki el’Mevlevî imzası ile *Haftalık Gazete*’de “Gülbün” (S: 24, s. 5) ve “Yetim-i Hayat” (S: 25, s. 7) başlıklı iki adet şiiir neşredilmiştir. Sade bir Türkçe ile yazılan bu şiiirlerde ümitsiz bir ruh hâlinin, karamsarlığın kendini gösterdiğini görmekteyiz. Sultanahmet, Aralık 1334 tarihi ile yayımlanan Gülbün şiiirine bakalım:

*Koşar, uçar, dolaşır gülistana naz ederek
İpek kanatlı, melek yüzlü bir güzel kelebek.
Annesi, sevdiği, yâri bahar bir de çiçek,
Sanır ki bin sene ömrü sefa ile geçecek*

*Fakat ne çare geçer mevsim-i bahar; heva
Serinletir ve gelir şiddetle vakt-i şita,
Ne gül kalır ne çiçekler ne zevk ü şevk ü sefa
Eser o sevgili mahlûka rüzgâr-ı fena*

*Budur netice-i âlem budur hayat-ı beşer;
Güler, gezer, sevinir sonra mahvolur ve gider.*

Haftalık Gazete’de Şükûfe Nihal’den başka şiiirleri yayımlanan kadın şiiirler vardır. Bu isimlerden ikisi *Kadınlar Dünyası* dergisinde de şiiirleri olan Lütfiye Halit ve Sabahat Hüsamettin’dir. Zeki Sarıhan *Millî Mücadelede Maarif Ordusu* kitabında 20 Mayıs 1919 Üsküdar Mitingindeki konuşmacılardan birinin Üsküdar Sanayi Mektebi Fransızca Öğretmeni Sabahat Hanım olduğunu belirtmiştir (Sarıhan 343). *Haftalık Gazete*’deki kadın yazarların öğretmen ve öğrencilerden oluştuğu dikkate alınırsa Sabahat Hüsamettin Hanım’ın, Sarıhan’ın kitabında yer verdiği Fransızca Öğretmeni Sabahat Hanım olma ihtimalinin yüksek olduğu söylenebilir.

Sabahat Hüsamet'in Fecr-i Âti şiirine yakın bir üslup ve hece vezniyle aşka dair yazdığı ve Fuat Hulûsi'ye ithaf ettiği şiiri "Sevenler" (S: 24, s. 5) başlığını taşımaktadır:

*Şafak soldu ufukta, yeni haleler doğdu
Yıldızların nurunu ye'se, melale boğdu
Yürüdüler kumlarda sonra birden duruldu
Şuh ve nazan sesleri hayattan neş'e sordu.*

Lütfiye Halit'in "Anneciğime" (S: 30, s. 5) ve "Netice" (S: 26 s. 7) isimleriyle yayımlanan iki şiiri vardır. Sade bir Türkçe ile kaleme alınan bu şiirlerden Netice şiiri hece ölçüsü ile yazılması ve Millî Edebiyat şiir anlayışını yansıtmaması bakımından önemlidir. Vatani için acı çeken bir şairin sesi yükselmektedir şiirde:

*Kim aç koydu kızanını, kızını!
Kurt ağzına teslim etti kuzunu?
Her tarafta sildi senin izini?
Evlatların kimin için ağladı?
Feryatları hangi kalbi dağladı?*

Daha çok deniz harp tarihi yazarlığı ile tanıdığımız Ali Haydar Emir [Alpagut]'un "Ergün" (S: 4, s. 9) şiiri Birinci Dünya Savaşı'nın acı sonuçlarına değinen eleştirel bir şiirdir. Düz yazıya yakın bir üslupta dörtlükler hâlinde yazılan ve sık sık anjanbmanlara yer verilen şiirden bazı mısralara bakalım:

*Yıkılıyor, yıkıldıkça yıkanlar yükseliyor!
Şehitlerin ruhu ki, yetimlerin feryadı
Gibi her an yükseliyor! Onların itiyadı
İnsanlık alçaldıkça yükseliyor... Bu destur,*

*İşte arzın sinesine al kanlarla yazıldı;
(...)
On beş milyon erkek öldü! On beş milyon erkeğin
Elli milyondan çok familyası, efradı vardı;
Bugün onlar aç, çıplak, sefil, hamisiz kaldı.
Bir muazzam hükümetin nüfusuna muadil*

*Olan bunca milyonların hâli hangi yüreğin
Hangi melun iradenin hükmü ile karadı?
(...)*

II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in ilanına kadar siyasi ve toplumsal alanda Balkan Harbi ve akabindeki I. Dünya Savaşı gibi yaşanan büyük sıkıntılar, pek çok şairin tavırlarında değişikliğe sebep olmuş ve bu şairler ferdiyetçi sanat anlayışından yer yer uzaklaşmıştır.

Şiir dünyasına ilk adım attığı dönemde empresyonist şiirler kaleme alan, Fecr-i Âti Encümeni şairlerinin poetik tavrına yakın durarak benzer şiirler yazan Fuat Hulûsi [Demirelli], (Şen 112) az önce bahsedilen sebeplerden dolayı şiir anlayışında değişikliğe giden şairlerden biri olmuştur.

Poetik tavrındaki değişikliği yansıttığı şiirlerinden “İstikrah” (S: 9, s. 10) ve Heyhat (S: 29, s. 8) *Haftalık Gazete*’de okurlarla buluşmuştur.³ “Ey bekleyen güneş! Acaba bir hayal misin? / Dünyaya hükmeden yine vahşet, nifak ve şer...” mısralarını barındıran Heyhat şiiri dönemim ümitsiz, kasvetli zihniyetini yansıtmaktadır. İstikrah şiiri de yine Birinci Dünya Savaşı’nın yarattığı yıkımdan bahsetmektedir.

(...)
 Vatan, eyvah, mâtemhâne oldu,
 Dul, öksüz âhi feryatla doldu,
 Teessürler, telehhüflerle ağlar gördüm eflâkı
 Zekâ mutlak bu vahşetten halas eyler dedim, hani.

Şiirlerine ek olarak Fuat Hulûsi’nin *Haftalık Gazete*’de “Kaçırılan Fırsat” (S: 16, s. 8) isimli bir şarkısı bulunmaktadır. İki kıtadan oluşan “anlamadım” redifli Kaçırılan Fırsat’ın ilk dördüğü şöyledir:

*O tebessümdeki mânayı neden anlamadım?
 “Gel!” demişsin göz ucuyla bana sen, anlamadım.
 Güzelim vaslını vâd etmişken anlamadım.
 “Gel!” demişsin göz ucuyla bana sen, anlamadım.*

Yine Fuat Hulûsi’ye ait olan “Âşık Garip Opereti” (S: 13,14, s. 10-11, 10)’nden bazı bölümler de bir takdim yazısı ile gazetenin iki sayısında tefrika edilmiştir. *Haftalık Gazete* imzasını taşıyan yazı şu şekildedir:

Bir milletin hürriyetini, zihniyet-i medeniyesini tebarüz ettiren en mühim âbidât, hiç şüphe yok ki avam-ı destanları, semaları, nefesleri, manileri, masalları ve misalleridir. Anadolu halkının hissini, heyecanını elan terennüm eden eserlerle acemâne divaneler, ne Frankâne manzumeler, hatta ne de sözü Türk fakat özü, ilhamı, fikri ecnebi olan Yeni Mecmua’nın, Türk Yurdu’nun hece vezinli şiirleridir; belki Âşık Ömerler, Köroğulları, Tahirle Zühreler, Kerem’le Ashılar, Âşık Garipler, Yunus Emreler, Nasrettin Hocalar’dır. Ruhîyat-ı millîyemizi tespit etmeye çalıştığımız şu son zamanlarda bu vadede en ziyade muvaffak olan filozof Rıza Tevfik Bey’in nefesleridir.

³ Fuat Hulûsi, yukarıda bahsedilen Heyhat ve İstikrah şiirleri ile Kaçırılan Fırsat şarkısını şiir kitaplarına almamıştır.

Kızıl Elma ve Yeni Hayat nazmı Ziya Gökalp Bey daha ziyade sunidir, ceberridir, ahenksizdir. Köprülüzade Fuad Bey Nasrettin Hoca'yı nazmetmekte muvaffak olamamıştır. Aslındaki ruhu, kuvveti, tadı kaybetmiştir. Ancak Fuad Bey eski eserlerimizi yenilemek için bir fikir vermiştir ki takdire şayandır.

İşte bu nüshamıza bir parçasını derç ettiğimiz manzume eski Âşık Garip'in yeni bir numunesidir. Muhterem Hulûsi Bey silsile-i vakayi'-i ifa ve efkâr-ı asliyeyi mümkün mertebe muhafaza etmekle beraber avam zihniyetine göre ve daha güzide ve tirâşîde bir üslup ile eda etmiş ve kâh hece kâh aruz vezinlerine müracaat eylemiştir. Manzumenin operet şeklinde bestelenmesi vuzuh-ı sahne edilmesi mükerrerdir. Biz bu parçayı derç etmekle millî şairlerimizi ve tiyatrocularımızı ikaz ve beyan-ı mütâlaâta davet etmek istiyoruz.

Türk Milliyetçiliğinin uyanış yılları olan bu dönemde kaleme alınan bu cümleler adeta Millî Edebiyat anlayışının kısa bir özeti.

Gazetede Şevket imzasıyla “Na-kâmım” (S: 30, s. 5) şiirini görmekteyiz. “Bir hazân pek elemli sertâser” mısraıyla başlayan şiir sevdiğini söyleyemeyen bir âşığın hislerini anlatmaktadır. A(hmet) Fahri'nin “Aşk Yuvasında” (S: 31, s. 5) şiiri “Siyah, siyah her şey, her gölge siyah” mısraıyla başlamaktadır. Bu şiirde ise ölen eşin/sevgilinin ardından tarumar olan bir yuvadan bahsedilmektedir. Son olarak gazetede yazarı ve başlığı bulunmayan bir şarkı daha vardır.

Haftalık Gazete'de bir tane roman tefrikası vardır. Honore de Balzac'tan İsmail Hikmet [Ertaylan]'ın çevirisi *Köy Hekimi* (S: 30, 31 s. 6-7, 6) gazetenin kapanmasıyla sadece iki sayı tefrika edilebilmiştir. Ertaylan tercümesine başlamadan önce “Bir İki Söz” başlığı altında Âşiyân'da yaptıkları toplantılardan birinde Tefik Fikret'in *Köy Hekimi* adlı eseri onlara nasıl anlattığını aktarmıştır:

(...) *Bir akşam yine toplanmıştık. Balzac'tan bahs açıldı. Fikirlerinde suûbet ve şiddeti, muhayyilesindeki kabiliyet ve kuvveti anlattı. Büyük muharrir... “Köy Hekimi”ni okumuştun. “İşte memleket için faydeli bir kitap, bunu tercüme etsenize. Siz gençler böyle lüzumlu eserleri lisanımıza nakle çalışmalısınız.” dedi. (...)*

Yazısının sonunda yıllar sonra bu tercümeyi neden yaptığını açıklayan Ertaylan, *Köy Hekimi* tercümesinin önemini ve hitap edeceği zümreyi şu sözleriyle ifade etmiştir:

(...) *Öyle zannediyorum ki “Köy Hekimi” köylerimizden başlayarak vilayetlerimize kadar yükselen aksam-ı idarenin başlarında bulunan zevata bir nümûne-i emsâl olacaktır. Memleketine hizmet,*

kardeşlerine muavenet etmek isteyen genç idare memurları bu kiptan bir hayli istifade edeceklerdir. Bu emniyye-i samimiyetle “Köy Hekimi”ni her suretle muhtac-ı tedavi köylerimizin, nahiye ve kazalarımızın, sancak ve vilayetlerimizin imdadına koşacak genç idare memurlarımıza ithaf ediyoruz.

Haftalık Gazete’de toplam beş hikâye vardır. Bunlardan Cemil Bülent imzasını taşıyan “Bir Mektup” (S: 25-31, s. 5-6, 10-11, 10-11, 11, 11-12, 12, 11) tefrika olarak yedi sayı devam etmiştir. Bedia ve Safiye isimli iki kadının birbirlerine gönderdikleri mektuplardan oluşan bir hikâyedir. “Topal” (S: 21, s. 4) ismindeki hikâye İnas Darülfünunundan Mihriban imzasını taşımaktadır. Oldukça yalın bir dille yazılan bu hikâye sonradan topal olan bir gencin ıstırabını anlatmaktadır. Yusuf Remzi “Amade-i Sevinç” (S: 24, s. 6) hikâyesinde ise fakirlikle mücadele eden bir adamın duygu ve düşüncelerine yer vermiştir. Bir diğer hikâye “Şair Kalbi” (S: 21, s. 3) ismiyle tercüme edilmiştir. Hikâyenin konusu Lotus çiçeğine hayran olan bir şairin hisleri ve tabiat algısıdır. Yazarının müellifi Henry Tskiyeviç, mütercimi de A. Münir’dir.

Fecr-i Âti topluluğu üyelerinden Cemil Süleyman [Alyanakoğlu]’nun *Haftalık Gazete’de* “İshak Kuşu” (S: 26, s. 8) hikâyesi bulunmaktadır. Küçük ve sakin bir köyün tasviri ile başlayan bu hikâye daha sonra karamsar bir havaya bürünmüştür. Hikâye, köydeki huzur ve sükûn ile hikâyenin başkişisi olan doktorun duygu dünyasındaki huzursuzluk, yorgunluk arasında bir tezat oluşturularak devam etmiş, İngilizlerin işgalinden sonra köyün hâli betimlenerek son bulmuştur. Cemil Süleyman’ın duygu dünyasını oluşturan umutsuzluk, trajedi, hayal kırıklıkları bu hikâyede de mevcut olmakla birlikte eski üslubuna nispeten burada daha sade bir dil kullanmıştır.

II. Meşrutiyet’in getirdiği özgürlük, pek çok alanda olduğu gibi kendini tiyatrodan da göstermiştir, Millî Edebiyat döneminde de bu çalışmalar devam etmiştir. Savaş yıllarının gölgesinde çeşitli sıkıntılar yaşanırken, Türkçülük/milliyetçilik düşüncesi, vatanın mukaddesliği gibi dönemin önem arz eden konuları tiyatro metinlerinde işlenmeye başlanmıştır. Bu tiyatrolardan birisi de *Haftalık Gazete’de* tefrika edilen İsmail Hikmet [Ertaylan]’ın “Falci” (S: 6-10, s. 9-10, 9-10, 9-10, 9, 11-12) eseridir. Manzum yazılmış tezli bir dram olan Falci, genç bir askerin hayatından kesitler sunmaktadır.

*-Anan öldüyse bak asıl anamız bu mübarek anan, vatan!
Azmi anasına bakarak gözlerinin yaşını siler, hiçkırıklar içinde:
-Yaşasın!
Derken hilâlin solgun necatı arasında perde iner.*

diyalogu ile son bulan eserde vatan kavramının önemi, insanın yaşayabileceği en acı durumlardan bir tanesi olan bir annenin ölümüyle anlatılmaya çalışılmış ve vatan aşkının her şeyden üstün olduğu vurgulanmıştır. Metnin zihniyeti, dönemin sosyal ve siyasi şartlarının edebiyattaki bir tezahürüdür.

Gazetede bir diğer tiyatro eseri Mithat Cemal [Kuntay]'ın “28 Kânun-ı Evvel”idir (S: 16, s. 7). Üç perdeden oluşan bu eser, Çanakkale Savaşı'nı anlatan ilk eserlerden biri olması bakımından önemlidir. *Haftalık Gazete*'de metnin tamamı yoktur. Tanıtım amacıyla eserden bazı bölümlere İlim ve Sanat sütununda yer verilmiş ve şu sözlerle okuyuculara takdim edilmiştir:

Genç şairlerimiz içinde belîğ ve muhteşem üslubuyla temeyyüz eden Mithat Cemal Bey biraderimiz “28 Kânûn-ı Evvel” unvanı altında Çanak-kale zaferini bir aşk-ı samimi ile mecz eden manzum bir tiyatro vücuda getirdiler. Edebiyatımızın adeta hiss ü hâşâktan ibaret kalan sahne-i ahire-sinde bir verd-i nâz getiren itriyle meşâmm-ı icbâl ve iştiyaka ifaza-ı ruh eden bu eser için söyleyebileceğimiz bütün sözlere âtîde nakledeceğimiz birkaç parçasının şahâdet edeceği belagât-ı ifadeyi tercih ediyoruz:

Reşat Nuri Güntekin, İlim ve Sanat sütununda “Memleketimizde Temaşa” (S: 2, s. 5), “Marazi Edebiyat Hakkında” (S: 9, s. 5) ve “İlhamın Yardımcıları-İtiyatlar ve Münebbihler” (S: 8, s. 7-8) makaleleri ile okuyucularla buluşmuştur.

“Memleketimizde Temaşa” yazısında Reşat Nuri kısaca tiyatronun tarihine değinerek Avrupa'daki öneminden bahsetmiştir. Bizde tiyatronun gelişmediğini söyleyen Reşat Nuri, eski usul temaşa ve eğlence usullerini eleştirerek Avrupalı tiyatro ile ne kadar farklı olduğunu dile getirmiş, daha sonra Darülbedayinin sergilediği oyunu överek gerçek anlamda bir tiyatro izlediklerinden bahsetmiştir. Yazısında temas ettiği bir diğer konu ise sahnelenen bu eserlerin yabancı kaynaklardan tercüme eserler olduğu ve bizim yazarlarımızın bu konuda eksik kaldığıdır. Reşat Nuri'ye göre tiyatro sadece bir eğlence aracı olmamalı aynı zamanda ahlaki ve düşündürücü de olmalıdır. Bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

Bir eserin ilk ve en mühim vazifesi hoşâ gitmek olduğunda şüphe etmiyoruz. Fakat bu cihet eserin ayrıca ahlaki ve fikrî kıymeti olmasına, mesail-i içtimaiye ve ruhiyeye ait bazı hakikatleri ortaya atmasına mâni teşkil edemez. Öyle eserler biliyoruz ki hem eğlendirirler hem de derin derin düşündürürler, zihni bir takım faydalı tefekkürlerle meşgul ederler. Her halde Darülbedayi Heyet-i Edebîyesinin bu ciheti de nazar-i dikkatten dûr tutmayacağını ümit etmek isteriz.

“Marazi Edebiyat” yazısında şiir hakkındaki düşüncelerini paylaşan Reşat Nuri, kelimelerin öneminden bahsederek şiiri bir ressamın tablosuna benzetmiştir. Ona göre nasıl ki bir ressam hayalini renklerle tasvir ediyorsa bir şair için de kelimeler böyledir. İlhamın Yardımcıları yazısında ise biraz insan psikolojisine değinen yazar, insanların üzerinde tabiat gibi olumlu ve yaratıcı etkileri olan şeyler ile yıkıcı etkileri olan enfiye, kokain, kahve gibi maddelerden bahsetmiştir.

Tanzimat Dönemi’nde başlayan klasik edebiyat eleştirileri, devamında aruz vezninin sorgulanmasına sebep olmuştur. Uzunca bir süre devam eden bu tartışmalar Millî Edebiyat anlayışının ön plana çıktığı dönemde de mevcuttu. Bu dönemde hece vezninin popüleritesini artırmış olması ve pek çok şairin hece vezni ile şiirler yazmış olmasına rağmen, hece-aruz tartışmalarında bir nihayete varılamamıştı. Bu tartışmaya ek olarak bir de aruzun artık yetersiz kaldığını, hece vezninin de ahenksiz olduğu düşünen ve bu sebeple yeni bir vezne ihtiyaç olduğunu iddia edenler mevcuttu. Nâzım H. Polat, *Külliyatına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfettin* kitabında aruzdan hareket etmekle birlikte yeni bir vezin, yeni bir armoni arayışı denilebilecek iki teşebbüs olduğundan ve bunların Enis Behiç [Koryürek] ve Reşid Süreyya [Gürsoy]’a ait olduğundan bahseder (51). Aruzun ve hecenin karışımı ile yeni bir vezin icat edilebileceğini düşünen Reşid Süreyya [Gürsoy] böylelikle dönem içerisindeki vezin tartışmalarında yerini alır. Bunlardan bir tanesi de *Haftalık Gazete*’de karşımıza çıkmaktadır. Reşid Süreyya, Ziya Gökalp’ın *Yeni Mecmua*’da yayımlanan son makalesinde aruz vezninin Türkçeye yabancı olduğunu söylemesini kabul etmemiş ve karşılığında Fikirler Muharebesi sütununda “Ziya Gökalp Bey’e” (S: 9, s. 7) başlıklı eleştirisini kaleme almıştır. Reşid Süreyya’ya göre Ziya Gökalp ve hece veznini savunan diğer şairler yanlıgı içindedirler. Verdiği örneklerle aruzun Türkçeye uygun olduğunu söyleyen Reşid Süreyya, “Tekrar rica ediyorum, Türkçemize aruzun neresi yabancıdır, lisaniyatla ispat buyurunuz.” diyerek yazısının sonunda Ziya Gökalp’tan bir cevap beklediğini belirtmiştir.

Haftalık Gazete fikir yazıları bakımından oldukça zengindir. İsmail Hikmet [Ertaylan], “Bizde Maarif ve İhtiyac-ı Memleket (I-II)” (S: 7, 12, s. 7, 9) makalesinde Meşrutiyet’ten önce çok ilgilenilmeyen maarifin Meşrutiyet’ten sonra da gereken ilgiyi görmediğinden, bir memleket için maarifin ne demek olduğunun anlaşılmadığından bahsetmiştir.

Ali Kâmi [Akyüz], savaşın gölgesi altında kalan ilim ve fennin sesini işittiremediğinden, bir taraftan yapıcı olan bu ilim ve fennin diğer taraftan ortaya koyduğu savaş malzemeleri sebebiyle nasıl yıkıcı bir hâl aldığından ve Darülfünun ilm-i hayvanat müderrisi Zarnick Bey’den “Âlimlere Borcumuz” (S: 14, s. 8) yazısında bahsetmiştir.

Fatih'te İstanbul'un işgal edilmemesi için yapılan mitingdeki konuşmacılardan biri olan İnas Darülfünunu mezunu Mediha Muzaffer Hanım'ın (Altınkaynak 3) *Haftalık Gazete*'de geçmiş ve insanın hâllerini anlattığı "Mâzi ve Beşer" (S: 17, s. 4) başlıklı deneme türündeki yazısı mevcuttur.

Melahat Hüsametdin Hanım, Bezmi Âlem Kız Sultanisi İngilizce öğretmenidir (Sarhan 165). Gazetede "Tahsil ve Terbiyenin Ahlak ve Kavim Üzerine Tesiri" (S: 24, s. 2) yazısı insanlığın kadim tarihinden, taklit ederek öğrenmeden, eski medeniyetlerden ve yaşayabilmek, gelişebilmek için mutlak surette eğitime ihtiyaç olduğundan bahsetmektedir.

Ayrıca Yusuf Remzi'nin kadınların hukuku ve meziyetleri etrafında çıkan karışıklıklardan bahsettiği ve *Kadın* isimli bir kitaptan alıntılar yaptığı "Kadın" (S: 29-30, s. 4-5, 2-3) yazısı, Osman Nuri'nin bir milletin ileri medeniyet düzeyine nasıl ulaşacağını anlattığı "Bir Millet Âlem-i Medeniyette Nasıl İleri Gider?" (S: 15, s. 3) ve fen tahsilinin amaçlarının ne olduğundan ve bir ülkenin gelişmesine ne gibi katkıları olduğundan bahsettiği "Fen Tahsilinden Maksat Nedir?" (S: 16, s. 6) yazıları, yazarının isminin bulunmadığı fakat yıldız şeklindeki imzasıyla, cemiyetlerdeki fikir hareketlerinden, Ziya Gökalp'ın düşüncelerinden ve Türkçülük fikrinin yanında Osmanlılık fikrine de ihtiyaç olduğundan bahsedilen "Türkçülük-Osmanlılık" (S: 3, 26, 28, s. 4, 6, 4-5) yazıları gibi *Haftalık Gazete*'de dönemin önem arz eden pek çok konusu hakkında yazılmış makalelere ve denemelere rastlamak mümkündür.

Sonuç

1918-1919 yılları arasında çıkarılan *Haftalık Gazete*'nin basın ve kültür hayatımızdaki yerine baktığımız zaman karşımıza ilk çıkan unsur I. Dünya Savaşı gibi dünya tarihinde önem arz eden bir savaşın sonunda yaşananlara belgelerle tanıklık etmesidir. Bu süreç içinde ülkemizin ve diğer devletlerin durumları, barışa yönelik gelişmeler, milletlerin savaştan sonraki durumları gazetede önemli yer tutmaktadır. Bunun yanında II. Meşrutiyet sonrası ülkenin durumu, yayın hayatındaki değişimler de gazetede yer almıştır. Kısa sayılabilecek bir ömre sahip olan *Haftalık Gazete*'de edebî ve kültürel faaliyetlere her sayıda yer verilmiştir.

Edebî faaliyetler açısından değerlendirildiğinde *Haftalık Gazete*, Fecr-i Âti ve Millî Edebiyat çizgisinin ortasındadır denilebilir. Fakat genel olarak gazetenin zihniyeti değerlendirilirse millîleşme ve muasırlaşma gibi dönemin öne çıkan fikirlerinin gazetede hâkimiyetini görmek mümkündür.

Sonuç olarak Türk basın ve kültür hayatında *Haftalık Gazete*'nin 1918-1919 yıllarına, siyasi, içtimaî ve edebî olarak yakından tanıklık ettiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Altınkaynak, Yasemin. *Millî Mücadele Romanında Kadın Tipleri*. 2004. Ankara Ü, Yüksek lisans tezi.
- Akçam, Alper. “Cumhuriyet Eğitim ve Kültür Politikalarında Dış Türklerin Etkisi” <http://alperakcam.com.tr/makale/turkculuk.pdf> (Erişim: 03.01.2021).
- Arslan, Fatih. *Şükûfe Nihal Başar (Hayatı-Eserleri)*. 1995. Fırat Ü, Yüksek lisans tezi.
- Aşır, Ayşe. “Duran, Faik Sabri.” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2018. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/faik-sabri-duran_ (Erişim: 21.12.2020).
- Ayışığı, Metin. “İzzet Paşa, Ahmet.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 23, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001. <https://islamansiklopedisi.org.tr/izzet-pasa-ahmed>, (Erişim: 06.01.2021).
- Bali, Rifat N. “Galanti, Avram.” *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996. <https://islamansiklopedisi.org.tr/galanti-avram>, (Erişim: 01.03.2021).
- Beydilli, Kemal. “Ahmet Tefvik Paşa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1986. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-tevfik-pasa>, (Erişim: 01.03.2021).
- Benhür, Çağatay, ve Doğan Can Aktan. “Troçki, Lev”, *Atatürk Ansiklopedisi*, R-Z Maddesi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2021. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/trocki-lev-leon-trotsky-1879-1940/> (Erişim: 05.06.2021).
- Bursa Gazeteciler Cemiyeti, “Özpay, Osman Nuri”, O-Ö Maddesi, <http://bgc.org.tr/ansiklopedi/ozpay-osman-nuri.html>, (Erişim: 01.03.2021)
- Başar, Şükûfe Nihal (1335/1919), Yıldızlar ve Gölgele, Türk Kadını ve Talebe Defteri Mu'essisi, Evkaf Matbaası, İstanbul.
- Çakmak, Aydın. “Petersburg Sefir-i Kebir Vekili Rumbeyoğlu Fahreddin Bey'in Siyasi Faaliyetleri.” Editör Osman Köse, *Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye ve Rusya*, Berikan Yayınevi, 2020, ss. 1-27.
- Dalan, Mustafa Ersagun. *Mehmet Ata Bey Siyasi Hayatı ve Fikirleri (1882-1933)*. 2018. Ordu Ü, Yüksek lisans tezi.
- Gürsoy, Ülkü. *II. Meşrutiyet Dergileri Üzerine Bir Araştırma*. 1991. Gazi Ü, Doktora tezi.
- Haftalık Gazete* (1336), Evkaf Matbaası, İstanbul.
- Korkmaz Mehmet. “Ali Haydar Emir Alpagut: Hayatı ve Eserleri.” *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, no. 35, 2019, ss. 57-77.
- Mustafayev, Beşir. “Resulzade Hükümeti Dönemi ve Yaşanan Terör Olayları (1918-1920).” *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, no. 11/2, 2013, ss. 208.
- Polat, Nâzım Hikmet. *Külliyyatına Girmemiş Yazılılarıyla Ömer Seyfettin*. Arma Yayınları, 1998.
- Polat, Nâzım Hikmet. *Rübab Mecmuası*. Akçağ Yayınları, 2005.
- Sarıhan, Zeki. *Millî Mücadelede Maarif Ordusu*. Tarihçi Kitapevi Yayınları, 2013.

- Sarıtaş, Süheyla. “Osman Behçet.”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2019. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/osman-behcet> (Erişim: 03.01.2021).
- Şen, Cafer. *Fuat Hulûsi Demirelli'nin Poetikası ve Şiirleri*. Kurgan Edebiyat Yayınları, 2017.
- Şengül, Abdullah. “Çanakkale Savaşlarını Anlatan İlk Tiyatro Eseri: 28 Kânunuevvel.” *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, c. 12, no. 16, 2014, ss. 115-129.
- Yılmaz, Sabanur. *Devrin Kadın Edebiyatına Katkısı Bakımından Kadınlar Dünyası Dergisi*. 2009. İstanbul Ü, Yüksek lisans tezi.
- Yivli, Oktay. “Alyanakoğlu, Cemil Süleyman.” Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2019. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cemil-suleyman>, (Erişim: 09.01.2021).
- Yüksel, Çağdaş. *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Teşkilat-ı Mahsusa*. 2019. Pamukkale Ü, Doktora tezi.